

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการค้นคว้า และการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การโทรสอบถามข้อมูล และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมทำให้การศึกษาในเรื่องเครือข่ายการสื่อสารกลุ่มและบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์สามารถสรุปผลการวิจัยออกมาเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ โดยได้แบ่งผลการวิจัยที่จะนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์ (ชีวิตกับเพลง) ที่มา การก่อตั้ง และการดำเนินการของกลุ่ม
2. ส่วนของการเสนอเครือข่ายการสื่อสารกลุ่ม
3. บทบาทในการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์

การรวมตัวของกลุ่มเกิดขึ้นเนื่องมาจาก ความต้องการรวมกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบและเป็นผู้ที่ติดตามรายการชีวิตกับเพลงของสุนทราภรณ์ในรายการชีวิตกับเพลง เมื่อปี พ.ศ. 2534 จึงได้มีการประกาศรับสมัครสมาชิกโดยทางจดหมาย และมีการส่งข่าวสารของกลุ่มไปยังสมาชิก จากนั้นจึงได้มีการจัดงานนัดพบปะสังสรรค์สมาชิกกลุ่มขึ้น โดยมีการแสดงดนตรีของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่ลานเพลินช่อง 7 สี ต่อมาจึงมีการจัดสอนลีลาศให้แก่สมาชิกและผู้สนใจ และได้สืบเนื่องมาเป็นกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศ เพื่อการรวมตัวกันที่จะนัดพบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกันในงานเพลงและการลีลาศกับบทเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของกลุ่มคือ

1. การรวมกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบในบทเพลงของสุนทราภรณ์และการลีลาศร่วมกันได้มารวมตัวกัน และได้ทำความรู้จัก และเปลี่ยนทัศนคติและสิ่งที่ชอบร่วมกัน
2. การจัดกิจกรรมประจำเดือนของกลุ่มอนุรักษ์ คือ "งานลีลาศสุนทราภรณ์" เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มสมาชิกในการที่จะได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่หวังผลกำไร
3. เป็นการแสดงถึงพลังของกลุ่มผู้ที่รักและต้องการร่วมกันสืบสานบทเพลงของสุนทราภรณ์ให้คงอยู่ตลอดไป

ซึ่งในการรวมตัวกันของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศเป็นการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีคุณอัจฉรา กรรณสุด เป็นประธานในการจัดตั้งกลุ่ม และการตัดสินใจของผู้ที่มาสมัครเป็นสมาชิกต่างก็มีแรงจูงใจในการที่มาร่วมกลุ่มแตกต่างกันไปคือ

เหตุจูงใจในการเข้ามาร่วมกลุ่ม

1.) เพราะความพอใจและชื่นชอบเป็นส่วนตัวในตัวของผู้นำกลุ่ม

ผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ฟังรายการชีวิตกับเพลงทางสถานีวิทยุคลื่น 103.5 เมกกะเฮิรท์ อยู่แล้ว จึงมีความชื่นชอบในตัวของผู้จัดรายการทั้งสามคน เมื่อมีการรับสมัครสมาชิก จึงมีผู้ฟังจำนวนหนึ่งที่สมัครเข้ามาเนื่องจากความชื่นชอบในตัวผู้จัดรายการและต้องการที่จะได้มาร่วมทำกิจกรรมกับผู้จัดรายการและกลุ่มผู้นำเหล่านี้

2.) สมัครเป็นสมาชิกเพราะพอใจในจุดมุ่งหมายและกิจกรรมของกลุ่ม

จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นก็เพื่อการรวมตัวกันและให้กลุ่มได้เป็นศูนย์กลางในการพบปะของผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์และได้มาทำกิจกรรม ฟังดนตรีสุนทราภรณ์และลีลาศร่วมกัน ซึ่งผู้ที่มาสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกจำนวนมากที่พอใจในจุดมุ่งหมายของกลุ่มและต้องการที่จะได้ร่วมกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม

3.) เข้ามาเป็นสมาชิกเพราะความพอใจเป็นส่วนตัวกับสมาชิก หรือการถูกเพื่อนชักจูงไป

การเพิ่มจำนวนขึ้นของสมาชิกส่วนหนึ่งมาจากการชักชวนของผู้ที่เป็นสมาชิกอยู่เดิม แล้วมีการชักชวนบอกต่อให้ลองเข้ามาร่วมกิจกรรมดูซึ่งเมื่อผู้มางานเกิดความพึงพอใจก็จะสมัครเป็นสมาชิกจากการชักชวนของผู้เป็นสมาชิกเดิม

เครือข่ายการสื่อสารของกลุ่ม

ผลการศึกษาได้พบว่ากลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศชีวิตกับเพลงนี้เมื่อมีการจัดตั้งขึ้น ได้มีการรับสมัครและมีผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเข้ามาจำนวนมาก ดังนั้นการติดต่อสื่อสารของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์นี้ จึงมีความหลากหลายไปตามระดับของกลุ่มย่อยๆที่มีการติดต่อสื่อสารกัน แต่ในเรื่องที่สื่อสารนั้นต่างก็มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน เรื่องที่พูดคุยกันจึงเป็นเรื่องเดียวกันหรือเป็นเรื่องที่คล้ายๆกัน และสมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ต้องการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดงานหรือกิจกรรมต่างๆที่ทางกลุ่มจัดขึ้น ซึ่งผลการศึกษารูปแบบการสื่อสารของกลุ่มอนุรักษ์ฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แบ่งลักษณะการสื่อสารออกเป็น 4 กลุ่มย่อยและมีลักษณะรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารที่แตกต่างกันไป คือ

1. ลักษณะการสื่อสารในกลุ่มผู้นำ

มีลักษณะการสื่อสารที่ค่อนข้างไม่มีแบบแผนตายตัว ผู้นำแต่ละคนต่างมีความสนิทสนมและรู้จักกันเป็นอย่างดี การสื่อสารในกลุ่มผู้นำจึงเป็นแบบติดต่อกันถึงกัน ลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การโทรศัพท์พูดคุย ปรึกษางานกัน นัดพบปะหรือประชุมงานกันแบบกันเอง แต่การสื่อสารในกลุ่มผู้นำนี้มีศูนย์กลางการสื่อสารข่าวสารต่างๆของกลุ่มอยู่ที่ผู้นำกลุ่มที่ดำเนินงาน คือ รองประธานกลุ่ม และมีกรรมการฝ่ายต่างๆเป็นผู้รับข่าวสารและดำเนินการประสานงานกัน จึงทำให้ลักษณะการสื่อสารของกลุ่มผู้นำนี้เป็นรูปแบบที่ผสมผสานกันระหว่าง “แบบวงล้อและแบบทุกช่องทาง”

2. ลักษณะการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

การสื่อสารระหว่างผู้นำและสมาชิกกลุ่มนั้น สมาชิกจะได้รับข่าวสารจากทางผู้นำและผู้จัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งจะใช้การสื่อสารใน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

- แบบเป็นทางการ 2 ทางคือ การส่งเอกสารให้สมาชิกทางจดหมายและทาง การเผยแพร่ข่าวสารกลุ่มในรายการชีวิตกับเพลงทางวิทยุ
- แบบไม่เป็นทางการคือ การใช้โทรศัพท์พูดคุยสอบถามข่าวสารการร่วม กิจกรรมจากทางรายการวิทยุหรือผู้จัดงานโดยตรง

ผลการศึกษาพบว่าการสื่อสารของกลุ่มผู้นำและสมาชิกนั้นจะออกมาในลักษณะของรูปแบบ “การสื่อสารแบบวงล้อ” คือมีผู้นำกลุ่มเป็นศูนย์กลางในการส่งข่าวสารกลุ่ม และเป็นการสื่อสารที่มี feedback จากสมาชิกโดยทางโทรศัพท์สอบถามข่าวสารกลุ่มและการสั่งซื้อบัตรเข้าร่วม กิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ที่จัดขึ้นเป็นประจำ

3. การสื่อสารระหว่างกลุ่มสมาชิกด้วยกัน

สมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศนี้ส่วนมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เนื่องจากรวมกลุ่มเป็นการรวมตัวของผู้ที่ชื่นชอบในบทเพลงสุนทราภรณ์และการลีลาศเช่นเดียวกัน ทำให้มีลักษณะของความรู้สึกเป็นคนในที่จะสื่อสารกันได้ในเรื่องเดียวกัน แต่เนื่องจากจำนวนสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศมีมาก และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆทุกเดือนทำให้สมาชิกไม่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้หมดทุกคน แต่ละบุคคลจะมีกลุ่มการสื่อสารย่อยๆที่เป็นพวกเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกันในด้านต่างๆ หรือบางกลุ่มก็เป็นบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยกันมาก่อน ทำให้ลักษณะการสื่อ

สารของกลุ่มสมาชิกนี้เป็นลักษณะ “การสื่อสารแบบวงกลม” กล่าวคือ มีการสื่อสารกับบุคคลที่อยู่ใกล้เคียงกับตน หรือข้างเคียงในโต๊ะเดียวกันเท่านั้น การสื่อสารข้ามกลุ่มย่อยจะมีน้อยมาก

4. การสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ฯและบุคคลทั่วไปในสังคม

การสื่อสารของกลุ่มนี้เป็นการมองการสื่อสารได้ใน 2 แบบ คือ การสื่อสารที่ผู้นำกลุ่มสื่อสารกับผู้ฟังทางรายการวิทยุโดยการใช้สื่อมวลชนเข้ามาช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มและเพลงสุนทราภรณ์ และอีกทางหนึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือในกลุ่มย่อยทางสังคม ที่มีผู้สื่อสารฝ่ายหนึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ฯเพลงและลีลาศสุนทราภรณ์ ซึ่งได้มีบทบาทสำคัญในการพูดคุยเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มอนุรักษ์ฯเพลงและลีลาศ และเรื่องราวเกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์ให้กับบุคคลอื่นในสังคมที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์ ที่อาจเป็นคนที่รู้จักใกล้ชิด หรือคนที่สนิทสนมกัน เช่น ญาติพี่น้องในครอบครัว เพื่อนฝูง

จากการวิเคราะห์ตามกรอบที่ใช้ในการวิจัย สามารถเห็นถึงลักษณะของการสื่อสารในกลุ่มอนุรักษ์ฯกับบุคคลทั่วไปว่ามีได้ 2 ลักษณะคือ

1.1 เป็นการสื่อสารแบบวงล้อ คือมีบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ฯ เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มหรือเพลงสุนทราภรณ์

1.2 เป็น เครือข่ายความสัมพันธ์แบบกระจาย คือมีลักษณะของการบอกข่าวสารต่อกันไปเป็นทอดๆ ทำให้มีการกระจายข่าวสารไปได้กว้างขวางขึ้น และทำให้มีผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นอีกด้วย

บทบาทการสื่อสารในกลุ่ม

เรื่องของบทบาทการสื่อสารในกลุ่มจะพบว่าแต่ละบุคคลในกลุ่มต่างมีบทบาทในการสื่อสารที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในกลุ่มอนุรักษ์ฯ และหน้าที่ที่ได้จากเครือข่ายในสังคม ซึ่ง บางคนก็อาจจะมีหลายบทบาทในคนๆเดียวกัน เนื่องจากว่ามีบทบาทในการดำเนินงานหลายอย่างในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตนเองและกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีกลุ่มที่ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับดนตรีสุนทราภรณ์อีกหลายกลุ่มและหลายท่าน จึงทำให้การอนุรักษ์ฯและสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์มีเครือข่ายการสื่อสารที่กว้างขวางมา กในการที่จะร่วมมือกันและสนับสนุนงานซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

บทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์

ผลจากการศึกษา พบว่าเมื่อมองถึงบทบาทในการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มและบุคคลที่เกี่ยวข้องแล้ว สามารถแบ่งให้เห็นบทบาทในการอนุรักษ์ออกเป็น 3 กลุ่มได้ดังนี้คือ

1. บทบาทในการอนุรักษ์ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ และผู้นำ
2. บทบาทในการอนุรักษ์ของสมาชิก
3. บทบาทในการอนุรักษ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเพลงสุนทราภรณ์ และผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์ (แต่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม) เช่น
  - วงดนตรีสุนทราภรณ์ (คุณอดิพร และคุณพูนสุข)
  - กลุ่มเพื่อนฝัน ที่มีกิจกรรมและจัดรายการวิทยุเพลงเก่าและเพลงสุนทราภรณ์ (คุณจารุลินทร์ มุสิกะพงศ์)
  - กลุ่มบุคคลทั่วไปที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์

1. บทบาทในการอนุรักษ์ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ และผู้นำ

1.1 เป็นศูนย์รวมในการรวมกลุ่มกันเพื่อให้ผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์ได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็น ทศนคติ ร่วมกันในการรณรงค์อนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์

การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาสุนทราภรณ์นี้ ทำให้ผู้ที่รักในบทเพลงของสุนทราภรณ์ได้มีโอกาสที่จะมาพบกับบุคคลที่มีความชอบในสิ่งเดียวกัน จึงทำให้ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และแม้กระทั่งบทเพลงที่มีให้แก่กัน ซึ่งผู้ที่ได้มาร่วมทุกคนต่างก็มีความสุขที่ได้มาพบเพื่อนที่มีความคล้ายกับตน ได้แสดงออกในสิ่งที่ชื่นชอบได้โดยไม่ขัดเขิน เพราะเป็นการกระทำที่สังคมยอมรับร่วมกันในกลุ่ม

1.2 มีบทบาทในการจัดกิจกรรมเพื่อการสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ที่มีอยู่ให้มีการเผยแพร่ไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการได้มาร่วมกลุ่มกันแล้ว ผู้นำของกลุ่มอนุรักษ์ฯเองยังมีบทบาทในการที่จะจัดกิจกรรมต่างๆ และงานสังสรรค์ประจำของกลุ่มอนุรักษ์ฯขึ้น เพื่อให้การแสดงดนตรีของสุนทราภรณ์ได้มีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เพราะมีการเผยแพร่บทเพลงที่เป็นเพลงของสุนทราภรณ์โดยวงดนตรีสุนทราภรณ์โดยเฉพาะ คือมีความเป็นต้นฉบับแท้ๆ และหาฟังได้ยากจากที่อื่น

1.3 บทบาทในการช่วยส่งเสริมให้วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้นำบทเพลงเก่าๆของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่หาฟังยากมาแสดงให้ผู้ฟังได้ฟัง และไม่สูญหายไป

บทเพลงของสุนทราภรณ์นั้นมีมากถึง 2 พันกว่าเพลง แต่เพลงที่มีผู้นำมาบันทึกเสียงไว้มีจำนวนไม่กี่ร้อยเพลงเท่านั้น ถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับบทเพลงทั้งหมดที่สุนทราภรณ์มี บางบทเพลงที่เก่าแก่ของสุนทราภรณ์ แต่ไม่ได้มีการบันทึกไว้ บ้างก็ได้สูญหายหรือถูกลืมไป จนผู้ฟังที่ชื่นชอบสุนทราภรณ์บางคนก็ไม่รู้จักว่าเพลงนั้นคือเพลงของสุนทราภรณ์ เมื่อไม่มีผู้นำมาเล่นหรือเปิดฟัง แต่การจัดการแสดงดนตรีและลีลาศของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์นี้ทำให้ทางวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้มีการนำเอาบทเพลงเก่าๆที่มีความไพเราะของสุนทราภรณ์มาฝึกซ้อมและนำมาบรรเลงในงานที่กลุ่มอนุรักษ์จัดขึ้น ดังนั้นเมื่อได้มีการนำมาบรรเลงในงานก็ทำให้ผู้ฟังได้รู้จักเพลงสุนทราภรณ์หาฟังได้ยาก ทำให้มีการสืบสานผลงานเพลงเก่าแก่หายากเหล่านี้ต่อไป

1.4 บทบาทในการเผยแพร่บทเพลงสุนทราภรณ์ผ่านทางสื่อมวลชน คือ สื่อวิทยุกระจายและสื่ออื่นๆที่ให้การสนับสนุน

กิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศนั้น นอกจากการจัดงานเพลงและลีลาศที่จัดขึ้นเป็นประจำแล้ว ก็ยังมีการจัดรายการเพลงที่มีมานาน ตั้งแต่เริ่มแรกของการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งการจัดรายการวิทยุในรายการชีวิตกับเพลงนั้น ผู้จัดรายการ ได้นำเสนอบทเพลงสุนทราภรณ์จำนวนมากหลายเพลง ทั้งเพลงที่เป็นที่นิยม และเพลงที่หาฟังยากเก่าแก่ และผู้จัดเองก็มักจะหาเรื่องราวความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเพลงเหล่านั้น หรือประวัติผู้แต่งมานำเสนอควบคู่ไปด้วยอยู่เสมอ

อีกทั้งเมื่อมีการจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีที่ทางกลุ่มจัดขึ้น ก็จะมีการใช้สื่อมวลชนที่ให้การสนับสนุนด้วยใจรักมาช่วยเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ให้ เนื่องจากทางกลุ่มอนุรักษ์เองไม่ได้จัดกิจกรรมที่หวังผลในเชิงธุรกิจ จึงจำเป็นที่จะต้องขอความร่วมมือกับผู้ที่ให้การสนับสนุนได้ด้วยใจ ไม่ได้มีการเผยแพร่ข่าวกว้างขวางนัก แต่ผู้ที่ชื่นชอบก็จะติดตามข่าวสารกลุ่มได้อย่างใกล้ชิด เพราะจะทราบว่าเขาจะสามารถรับทราบข่าวได้จากสื่อใดบ้าง เช่น เอกสาร รายการวิทยุ เป็นต้น

1.5 บทบาทของผู้นำกลุ่มในการให้โอกาสแก่คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาร่วมในการอนุรักษ์

ผู้ฟังเพลงสุนทราภรณ์ในปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อาจเนื่องมาจากว่าคนรุ่นใหม่ได้

เคยรับฟังเพลงสุนทราภรณ์ที่มีการนำมาร้องใหม่ หรือทำดนตรีใหม่ ก็ทำให้พวกเขาฟังได้ง่ายขึ้น และนำมาเปรียบเทียบกับเพลงต้นฉบับเดิม **ดังนั้น**เห็นได้จาก การจัดรายการวิทยุของรายการชีวิตกับเพลงจะมีผู้ฟังที่โทรเข้ามาในรายการหลากหลายวัยซึ่งมีคนรุ่นใหม่วัยทำงานหรือวัยรุ่นโทรเข้ามาขอเพลง และในการจัดงานกิจกรรมของกลุ่มก็จะได้ชัดเมื่อมีคนหลายรุ่นหลายวัยเข้ามาร่วมงาน เพราะกิจกรรมในงานมีการผสมผสานลีลาที่สนุกสนาน ดังนั้นกลุ่มอนุรักษ์จึงเห็นความสำคัญของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์และสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ต่อไป ถ้าพวกเขาไม่ใจรัก และมีผู้ให้การสนับสนุน

1.6 บทบาทในการนำเอาการลีลาศมาใช้เพื่อส่งเสริมให้คนรู้จักเพลงสุนทราภรณ์มากขึ้น

การจัดกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์ มีความพิเศษตรงที่ทางกลุ่มได้ใช้การลีลาศเข้ามาประสานกับการบรรเลงดนตรีของวงสุนทราภรณ์ เนื่องจากว่ามีผู้ให้ความเห็นไว้หลายท่านว่า ไม่มีเพลงอะไรจะเหมาะกับการลีลาศเท่ากับเพลงของสุนทราภรณ์ เพราะบทเพลงของสุนทราภรณ์นั้นมีจังหวะที่ชัดเจน แน่น และมีความไพเราะลงตัวอยู่ในเพลงของสุนทราภรณ์อยู่แล้ว ผู้ที่ฟังและได้ลีลาศก็มีความเพลิดเพลินไปกับเพลงนั้นๆ จึงทำให้ผู้จัดเห็นความสำคัญที่จะนำเอาการลีลาศมาชักจูงใจคนรุ่นใหม่ที่ยื่นชอบการลีลาศให้ได้มาฟังเพลงสุนทราภรณ์ร่วมด้วย

1.7 การวางแผนงานในการจัดกิจกรรมขึ้นของกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานเพลงสุนทราภรณ์เพิ่มขึ้น คือการจัดประกวดร้องเพลง

กิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์นั้นยังมีอยู่น้อยมากเมื่อเทียบกับบทบาทที่ทางกลุ่มควรมีในการอนุรักษ์ สืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ ซึ่งสามารถกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน และเป็นบทบาทที่กลุ่มน่าจะจัดขึ้นได้ เช่น การจัดประกวดร้องเพลงสุนทราภรณ์ให้กับสมาชิก และบุคคลที่สนใจ ไม่ว่าจะเป็นคนรุ่นเก่าหรือรุ่นใหม่ และที่สำคัญ ยังเป็นการเฟ้นหานักร้องเพลงสุนทราภรณ์ใหม่ๆ ที่มีคุณภาพได้ เพราะจะทำให้มีผู้ที่หันมาสนใจที่จะร้องเพลงสุนทราภรณ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้มีการสืบสานงานเพลงสุนทราภรณ์สู่คนรุ่นต่อไป

1.8 กลุ่มอนุรักษ์มีบทบาทในการร่วมมือกับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น วงดนตรีสุนทราภรณ์ , วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อการจัดทำเทปบันทึกเสียงเพลงของสุนทราภรณ์ที่ยังไม่เคยได้มีการบันทึก หายาก และใกล้จะสูญหาย เพื่อนำมาจำหน่ายเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จัก

บทเพลงของสุนทราภรณ์นั้นมีมากมายถึงสองพันกว่าเพลง แต่มีผู้ที่รู้จักเพียงไม่กี่ร้อยเพลงเท่านั้น หรือหากรู้จักก็รู้จักแต่หาฟังไม่ได้ เนื่องจากไม่ได้มีการบันทึกเสียงไว้ หรือสูญหายไป จึงเป็นการควรรออย่างยั้งที่ทางกลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำบทเพลงเหล่านี้ออกมาร้อง บันทึก และเผยแพร่ให้ผู้ฟังได้รู้จัก และซาบซึ้งกับบทเพลงที่หายาก และทรงคุณค่า ซึ่งจะต้องมีผู้ที่สืบสานต่อไปไม่ให้เกิดการสูญหาย

2. บทบาทในการอนุรักษ์ของสมาชิกกลุ่ม

2.1 บทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมและผลงานที่เกี่ยวข้องกับสุนทราภรณ์

สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ฯ ทุกคนต่างก็สมัครเข้ามาด้วยความสมัครใจที่รักในสุนทราภรณ์ ดังนั้นจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยในการสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มทุกครั้งที่มีโอกาส ทั้งทางด้านการฟังเพลง การอุดหนุนซื้อผลงานเพลงสุนทราภรณ์ การเก็บสะสมผลงานที่เกี่ยวข้องกับสุนทราภรณ์ ต่างๆ เช่น เทป ซีดี แผ่นเสียง หนังสือประวัติหรือหนังสือเพลง เป็นต้น รวมถึงการมาร่วมกิจกรรมที่ทางกลุ่มจัดงานแสดงดนตรีและลีลาศแทบทุกครั้ง

2.2 เป็นแหล่งข้อมูลในการแลกเปลี่ยนความรู้ ทัศนคติ และบทเพลงเก่าของสุนทราภรณ์ ให้แก่กัน รวมถึงการให้การสนับสนุนในการนำเพลงมาเผยแพร่ทางรายการวิทยุ

การที่บุคคลที่เป็นสมาชิกจะร่วมกัยอนุรักษ์บทเพลงสุนทราภรณ์เอาไว้อีกทางหนึ่งก็คือ การที่เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของบทเพลงสุนทราภรณ์ จึงถือเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการที่จะกระจายและเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสุนทราภรณ์ให้แก่บุคคลอื่น รวมถึงการแลกเปลี่ยนกันในหมู่ของผู้ที่เป็นสมาชิกให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น

ผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์มานานจะมีการเก็บสะสมผลงานที่เก่าแก่ของสุนทราภรณ์เอาไว้ และมีจำนวนมากที่ได้ นำมาให้แก่ผู้จัดรายการเพื่อการนำมาเผยแพร่ให้แก่บุคคลอื่นๆ ได้ฟัง ทำให้เพลงสุนทราภรณ์ที่หายากได้มีการสืบสานให้มีผู้รู้จักเพิ่มมากขึ้น เพราะเพลงเก่าแก่เหล่านั้นล้วนเป็นเพลงที่ไพเราะและหาฟังได้ยากมาก

2.3 บทบาทในการสนับสนุนให้คนใกล้ชิดได้รับฟังและรู้จักกับเพลงสุนทราภรณ์

บทบาทในการอนุรักษ์นี้ข้อนี้นี้มีความสำคัญและเป็นเรื่อง that ทุกคนที่ฟังเพลงสุนทราภรณ์สามารถกระทำได้ ถือเป็น การสื่อสารที่มีบทบาทกับบุคคลในครอบครัวและคนใกล้ชิดเป็นสำคัญ เมื่อผู้ปกครองเปิดเพลงเหล่านี้ให้เด็กฟังบ่อยๆ ตั้งแต่เด็ก เด็กก็จะเกิดความคุ้นเคย และซึมซับรับเอาความไพเราะและมีคุณค่าของบทเพลงได้เมื่อเติบโตขึ้น และพวกเขาจะเป็นผู้ที่สืบสานงานเพลงเหล่านี้ต่อไป รวมถึงการบอกให้ผู้อื่นที่ใกล้ชิดได้ลองฟังเพลงสุนทราภรณ์เพื่อให้เห็นถึงเสน่ห์ของบทเพลงสุนทราภรณ์ที่ให้ทั้งความสุขและสนุกสนานแก่ผู้ฟังได้ในทุกอารมณ์เพลง

2.4 บทบาทในการเป็นกระบอกเสียงให้กับผู้อื่นที่สนใจที่จะร่วมกิจกรรม

การเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิก เมื่อมีการจัดเป็นประจำก็จะมี การบอกต่อกันไปเพื่อชักชวนให้ผู้ที่สนใจและชื่นชอบในเพลงของสุนทราภรณ์และการลิลาศให้มาสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ หรือชักชวนให้ลองมาร่วมงานที่ทางกลุ่มจัดขึ้น เมื่อมีความพึงพอใจก็จะสมัครมาเป็นสมาชิกของกลุ่มเพิ่มขึ้น ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มจึงถือเป็นกระบอกเสียงในการที่จะสื่อสารข่าวต่างๆ ของกลุ่มและเรื่องราวเกี่ยวกับสุนทราภรณ์ให้แก่บุคคลทั่วไป ผู้ที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของกลุ่มก็เป็นผู้ที่กว้างขวางในวงสังคม จึงช่วยในการสนับสนุนงานของกลุ่มและเป็นกระบอกเสียงให้กับกลุ่มอนุรักษ์และการอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ได้เป็นอย่างดี

3. บทบาทในการอนุรักษ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเพลงสุนทราภรณ์ และผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์ (แต่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม)

นอกจากกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์แล้ว ยังมีบุคคลอีกหลายกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะร่วมกันสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์เอาไว้ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทราภรณ์ที่เป็นบุคคลทั่วไปในสังคม

- กลุ่มของวงดนตรีสุนทราภรณ์ : คุณอดิพร เสนะวงศ์ สุนทรสนาน (บุตรสาวของครูเอื้อ) และคุณพูนสุข สุริยะวงศ์รังษี หัวหน้าวงดนตรีสุนทราภรณ์ (หลานครูเอื้อ)

1.) การสนับสนุนให้เกิดนักร้องดาวรุ่งรุ่นใหม่ของวงดนตรีสุนทราภรณ์

ทางวงดนตรีสุนทราภรณ์นำโดยคุณพูนสุข หัวหน้าวง ได้มีการฝึกฝนนักร้องเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพมาฝึกร้องเพลงของสุนทราภรณ์ เพื่อที่จะได้มีผู้สืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ต่อไป เนื่องจากทั้งคุณอดีตพร และทางวงดนตรีสุนทราภรณ์เห็นว่าจะต้องมีการเตรียมการที่จะให้มีผู้สานงานต่อเมื่อหมดรุ่นของนักร้องนักดนตรีรุ่นเก่าให้มีคุณภาพ และสามารถสืบทอดผลงานเพลงของสุนทราภรณ์ให้มีความไพเราะใกล้เคียงกับของเดิม และให้คนรุ่นหลังรู้จักในบทเพลงสุนทราภรณ์กันตลอดไป

2.) การนำบทเพลงเก่ามาทำดนตรีใหม่ บันทึกเสียงใหม่ในรูปแบบต้นฉบับเดิม และรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น

ทางวงดนตรีสุนทราภรณ์และทายาทจะมีการนำเพลงเก่าๆของสุนทราภรณ์ที่ได้รับ ความนิยมในยุคสมัยต่างๆ ของสุนทราภรณ์มาจัดทำใหม่ให้เสียงดนตรีมีความชัดเจน อาจมีการ เสริมเสียงดนตรีให้มีสีสันเพิ่มขึ้น แต่คงลักษณะเดิมเอาไว้ให้คล้ายแบบต้นฉบับให้มากที่สุด เพื่อให้ ทางผู้จัดนำมาเผยแพร่ในรายการ การจัดทำบทเพลงเหล่านี้ออกมาก็เพื่อจัดจำหน่ายให้กับผู้ที่รัก เพลงสุนทราภรณ์ได้เก็บสะสมไว้ให้แก่คนรุ่นหลังได้ฟังและรู้จักต่อไปได้ยาวนาน

3.) การสนับสนุนให้นักร้องรุ่นใหม่ที่ได้โด่งดัง และเสียงดีมีคุณภาพ จากค่ายเพลงอื่น ได้นำ เพลงของสุนทราภรณ์ไปร้องในแนวใหม่

ทางทายาทของครูเอื้อ สุนทรสนาน และวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้มีการอนุญาตให้นักร้อง ดังของยุคสมัยนำเพลงสุนทราภรณ์ไปร้องใหม่ มีทั้งที่ร้องให้คล้ายต้นฉบับเดิม และที่นำมาดัด แปลงเนื้อร้องและทำนองบ้างเล็กน้อยเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ เพื่อที่จะทำให้คนรุ่นใหม่หันมา รู้จักและนิยมในเพลงสุนทราภรณ์ เพื่อการสืบสานให้คนรุ่นใหม่ต่อไป ซึ่งบทเพลงที่ทำออกมานั้น จะต้องยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของสุนทราภรณ์เอาไว้ เพียงแต่ทางวงเห็นว่าจำเป็นที่จะ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เนื่องจากต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่ต้องมีการปรับ เปลี่ยนเพื่อให้คนในรุ่นหลังยอมรับฟังได้ง่ายขึ้น

4.) วงดนตรีสุนทราภรณ์มีบทบาทในการนำบทเพลงเก่าๆของสุนทราภรณ์มาบรรเลง

บทเพลงของสุนทราภรณ์ที่มีนั้นมีจำนวนมีมากมายถึง 2 พันกว่าเพลง แต่มีผู้รู้จักเพลง

สุนทราภรณ์เพียงไม่กี่ร้อยเพลงเท่านั้น จึงมีเพลงจำนวนไม่น้อยที่ใกล้จะสูญหายไป เพราะไม่มีการบันทึกเอาไว้ หรือที่มีก็เก่าแก่จนไม่สามารถนำมาเล่นได้ ทางวงดนตรีสุนทราภรณ์จึงจำเป็นต้องนำเพลงที่เก่าแก่ หาพิงยาก มาฝึกซ้อม เพื่อนำมาร้องในงานแสดงดนตรีต่างๆ ให้แก่คนรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ได้ฟังกัน เพื่อจะได้เป็นที่รู้จัก ไม่สูญหายไป และมีผู้ที่นำเอามาบรรเลงถูกต้องตามที่เป็นได้ในอนาคต

5.) การจัดนิทรรศการการแสดงผลงานของสุนทราภรณ์ให้แก่บุคคลที่สนใจ นักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อการศึกษาและตระหนักถึงบทบาทในการร่วมกันอนุรักษ์วงแหวนบทเพลงเหล่านี้

ทางทายาทสุนทราภรณ์ได้มีการเก็บรวบรวมผลงานและข้อมูลไว้ที่ห้องโสตทัศนวัสดุ "สุนทราภรณ์" หอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าศึกษาสำหรับนักศึกษา และผู้ที่สนใจรักในบทเพลงของสุนทราภรณ์ แต่ก็มีผู้ที่ทราบถึงเรื่องห้องโสตทัศนวัสดุนี้้น้อยมาก ซึ่งหากการอนุรักษ์ในความหมายของกลุ่มและผู้เกี่ยวข้องบทเพลงนั้น กล่าวว่ามีใช่เพียงการเก็บรักษาไว้ แต่ต้องมีการสืบสานและเผยแพร่ให้แก่บุคคลทั่วไป จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องมีการนำเสนอผลงานสุนทราภรณ์เหล่านี้ให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จัก ซึ่งอาจจัดเป็นนิทรรศการ หรือการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเพื่อให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ให้ความสำคัญ และให้นักเรียน นักศึกษาได้มีความรู้ความสนใจในบทเพลงสุนทราภรณ์

● กลุ่มเพื่อนฝัน ของคุณจารุลินทร์ มุสิกะพงค์

เป็นทีมงานอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการสืบสานบทเพลงเก่าทั้งเพลงสุนทราภรณ์และเพลงเก่าของบุคคลอื่นๆ ด้วย ซึ่งคุณจารุลินทร์เองก็ได้จัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อเผยแพร่บทเพลงเก่าๆ และทางกลุ่มเพื่อนฝันก็ได้มีบทบาทสำคัญการร่วมกันอนุรักษ์บทเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งจะเห็นถึงบทบาทในการอนุรักษ์สืบสานเพลงสุนทราภรณ์ได้ดังนี้

1.) การจัดรายการเพลงเก่าที่เป็นเพลงต้นฉบับสุนทราภรณ์

ทางรายการเพลงของกลุ่มเพื่อนฝันมีการจัดเพลงทั้งเพลงเก่าของบุคคลอื่นและของวงสุนทราภรณ์ด้วย ซึ่งมีบทเพลงเก่าแก่มาก เป็นการเปิดเพลงที่มีความเป็นต้นฉบับเก่าแก่กว่าที่รายการชีวิตกับเพลงจัด เพราะเป็นการเปิดจากแผ่นต้นฉบับเป็นส่วนใหญ่ และคุณจารุลินทร์จะมีการให้ความรู้ในเรื่องราวของบทเพลงนั้นประกอบด้วยเสมอ ทั้งผู้แต่งเนื้อร้อง ทำนอง ผู้ร้อง และประวัติของเพลงที่แต่ง ซึ่งผู้จัดเองจะต้องมีการศึกษาค้นคว้ามากมาย เพื่อการนำเสนอที่ให้ผู้ฟังได้

ซาบซึ่งกับเพลงมากขึ้น นั่นคือการอนุรักษ์ ซึ่งทางกลุ่มเพื่อฝันก็มีผู้ฟังที่ให้การสนับสนุนเช่นเดียวกับรายการชีวิตกับเพลง คือ มีผู้ที่นำแผ่นเสียงหรือเพลงเก่าๆเพื่อนำมาเผยแพร่ในรายการให้มีการสืบสานให้แก่บุคคลอื่น

2.) การจัดทำสิ่งที่ระลึกถึงผลงานและบุคคลสำคัญในวงสุนทราภรณ์

คุณจารุลินทร์ ได้มีการจัดทำทั้ง เทป ซีดี และแผ่นเสียง รวมถึงหนังสือรวบรวมประวัติและบทเพลงของบุคคลสำคัญในวงดนตรีสุนทราภรณ์ให้ผู้สนใจได้เก็บรักษา และเพื่อนำมาเผยแพร่ต่อไป ให้คนรุ่นหลังได้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของบทเพลงและบุคคลท่านเหล่านั้นให้คนทั่วไปได้รู้จัก

● กลุ่มบุคคลทั่วไปผู้สนใจแต่ไม่ได้เป็นสมาชิก

บุคคลทั่วไปในสังคมมีจำนวนไม่น้อยที่ชื่นชอบในเพลงสุนทราภรณ์ แต่ไม่ได้มีบทบาทในการเข้ามาร่วมทำกิจกรรมใดๆกับกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้น เนื่องจาก โอกาสไม่เอื้ออำนวย และคนกลุ่มนี้จะเป็นเพียงผู้ที่ต้องการฟังเพื่อความพอใจเท่า ดังนั้นผู้สนใจแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ก็มีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนในการอนุรักษ์สืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ด้วยเช่นกัน

1.) การเป็นผู้รับฟังและรับชมผลงานของสุนทราภรณ์และเกิดการซึมซับบทเพลงของสุนทราภรณ์ไปถึงคนใกล้ชิด

บทบาทนี้จะเห็นว่ามันต่างไปจากบทบาทที่สมาชิกกลุ่มได้มีเช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนนี้ต้องถือว่าเป็นบทบาทที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมช่วยกันสนับสนุนได้ทุกคน ไม่ได้เฉพาะเจาะจงที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น บุคคลใกล้ชิดในครอบครัวของผู้ที่ฟังเพลงสุนทราภรณ์ก็จะได้รับเอาบทเพลงเหล่านี้เขาไปโดยไม่รู้ตัว และเกิดความคุ้นเคย จดจำได้ง่าย ซึ่งจะทำให้เกิดการสืบทอดต่อไปได้

2.) การอุดหนุนชื่อผลงานของสุนทราภรณ์ในรูปแบบต่างๆ

ผลงานเพลงของสุนทราภรณ์ที่ทำออกมามีมากมายหลายรูปแบบ ทั้งเก่าและใหม่ ก็ยังมีผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด แต่ก็เป็นผู้ที่รักที่จะฟังเพลงสุนทราภรณ์ จึงมีบทบาทในการสนับสนุนให้บทเพลงของสุนทราภรณ์ได้มีการสืบสาน และอุดหนุนให้วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้มีรายได้และแรงใจในการที่จะผลิตผลงานออกมาให้ผู้ฟังได้รับฟังกันตลอดไป ซึ่งจะพบว่าบุคคลเหล่านี้แม้จะมีการ

ข้อผลงานของสุนทรภรณ์มาเปิดฟังเป็นส่วนตัวเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็เป็นการเผยแพร่เป็นกลุ่มย่อยๆกับในครอบครัวและผู้ใกล้ชิดด้วย

3.) การนำเพลงสุนทรภรณ์ไปขับร้องในงานสังสรรค์ตามโอกาสต่างๆ

ผู้ที่ชื่นชอบเพลงสุนทรภรณ์โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุ ดังนั้นเมื่อมีการจัดงานเลี้ยงใดที่เป็นทางการให้กับผู้ใหญ่ก็มักจะมีการนำเอาเพลงสุนทรภรณ์ไปแสดงหรือบรรเลงในงานด้วยเสมอ เช่น งานแต่งงาน งานเลี้ยงสังสรรค์ ซึ่งผู้ที่ชื่นชอบก็จะนำเพลงเก่าแก่ของสุนทรภรณ์ที่ตนรู้จักหรือชื่นชอบเป็นพิเศษมาขับร้อง ทำให้ผู้ที่ไม่เคยได้รับฟังได้รู้จักและอาจเกิดความชื่นชอบกับความไพเราะของบทเพลงสุนทรภรณ์ที่มีเข้ากับทุกหลากอารมณ์ และทุกเทศกาล

นอกจากการมองถึงความแตกต่างของบทบาทที่แต่ละกลุ่มมีแล้ว ยังสามารถเห็นถึงบทบาทที่แต่ละฝ่ายจะสามารถร่วมมือกันเพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานงานเพลงสุนทรภรณ์ร่วมกันได้ ที่สำคัญคือ การเผยแพร่ผลงานเพลงสุนทรภรณ์ผ่านทางสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นสื่อที่สำคัญในการที่จะเผยแพร่บทเพลง เพื่อช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ได้อย่างกว้างขวาง ในกรณีนี้ ผู้บริหารสื่อมวลชนแขนงต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน เช่น สปอนเซอร์สินค้า ควรที่จะเห็นถึงความสำคัญของเพลงสุนทรภรณ์ และให้การสนับสนุนเพื่อการเผยแพร่ได้อย่างเต็มที่ เพราะในปัจจุบันมีการสนับสนุนบทเพลงเหล่านี้ผ่านทางสื่ออย่างมาก แต่เป็นที่คาดหวังของกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่รักเพลงสุนทรภรณ์ซึ่งเห็นแนวโน้มว่าจะมีการขยายวงกว้างขึ้นได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากการศึกษาที่พบ จะเห็นว่าการรวมกลุ่มของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาครั้งนี้มีความเป็นเครือข่ายที่มีความกว้างขวาง ยืดหยุ่น และมีการสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถจัดออกได้เป็นหลายระดับการสื่อสาร ดังที่ผู้วิจัยได้พบว่า การสื่อสารในกลุ่มผู้นำนั้นมีความคล่องตัวมาก เนื่องจากการสื่อสารสามารถกระทำได้ในทุกช่องทางและมีศูนย์กลางการสื่อสารที่ผู้นำกลุ่มที่ดำเนินการด้านการให้ข่าวสารและกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งทำให้มีลักษณะการสื่อสารออกมาเป็นแบบวงล้อผสมผสานกับแบบทุกช่องทาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ Harold J. Leavitt ได้กล่าวถึงการสื่อสารว่าสามารถแยกออกได้เป็น 2 แบบ คือแบบมีศูนย์กลางและแบบกระจายอำนาจ แต่ในลักษณะการสื่อสารของผู้นำนี้ มีการสื่อสารทั้งสองลักษณะร่วมกันอยู่ คือมีผู้นำคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางใน

การกระจายข้อมูลข่าวสารแต่สามารถสื่อสารกันได้ในทุกช่องทาง สมาชิกในกลุ่มผู้นำรู้จักกันและมีการสื่อสารกันกับทุกคนในกลุ่ม

ส่วนการสื่อสารในกลุ่มผู้นำกับสมาชิกนั้นมีลักษณะที่มีผู้นำเป็นศูนย์กลางการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลต่างๆของกลุ่ม จึงทำให้มีลักษณะการสื่อสารแบบวงล้อ ทั้งการใช้สื่อวิทยุและการแจกเอกสารในการเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่ม ซึ่งทางสมาชิกจะสามารถมี feed back ได้โดยทางการโทรศัพท์มาพูดคุยหรือสอบถามรายละเอียดต่างๆกับผู้นำกลุ่มได้ ซึ่งการสื่อสารแบบนี้ก็ตรงกับที่ Harold J. Leavitt ได้เรียกว่าเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ ที่มีผู้นำกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบและมีอำนาจอย่างแท้จริงในกลุ่ม

สำหรับการสื่อสารในกลุ่มสมาชิกด้วยกันมีลักษณะการสื่อสารที่เป็นกลุ่มย่อยๆ เนื่องจากมีจำนวนสมาชิกในกลุ่มมาก ไม่สามารถที่จะสื่อสารกับทุกคนได้ จึงมีลักษณะที่ต้องการสื่อสารกับคนที่รู้จักหรือ มีความคล้ายคลึงกับตนเอง ซึ่งจะมองการสื่อสารแบบนี้ตามที่ Harold J. Leavitt เรียกว่าเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม ที่มีการสื่อสารเฉพาะกับคนที่อยู่ใกล้ชิดกับตนเองในกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้มีการสื่อสารที่ข้ามไปถึงคนที่อยู่ห่างไกลกับตนเองบ่อยนัก

ส่วนในการสื่อสารระหว่างกลุ่ม นักรักเพลงและลีลาศสุนทราภรณ์กับบุคคลอื่นๆในสังคมนั้น มีลักษณะที่เป็นการสื่อสารแบบการที่ช่วยเผยแพร่ข่าวสารของกลุ่มและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้ จึงทำให้มีลักษณะการสื่อสารที่เรียกว่า การสื่อสารแบบวงล้อที่มีผู้ที่อยู่ในกลุ่มเป็นศูนย์กลางในการกระจายข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ และการสื่อสารอีกแบบคือการที่สมาชิกหรือผู้นำกลุ่มมีการชักชวนให้ผู้อื่นเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกกลุ่ม จึงทำให้มีลักษณะของการบอกข่าวต่อกันไปเรื่อยๆ ซึ่งเป็นการมองการติดต่อสัมพันธ์กับคู่สื่อสารตามที่ Everett M. Roger และ D. Lowrence Kincaid เรียกว่าเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เป็นแบบกระจาย

จากการศึกษาในด้านบทบาททางการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ของกลุ่มอนุรักษ์เพลงและลีลาศสุนทราภรณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่ชื่นชอบในเพลงสุนทราภรณ์นั้น ตามความหมายของกลุ่มและผู้ที่เป็นสมาชิกที่มีความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ร่วมกันว่า การอนุรักษ์มิได้มีความหมายถึงการเก็บรักษาสิ่งที่สูญหายหรือใกล้สูญหายให้คงอยู่เท่านั้น เพราะการเก็บรักษาไว้ไม่ได้เผยแพร่ ไม่นานก็จะต้องสูญหายไปกับกาลเวลา แต่การอนุรักษ์ในที่นี้จะหมายถึงการรักษาไว้ และสืบสานบท

เพลงของสุนทราภรณ์ให้คงอยู่และเป็นที่ยุ่จัก เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นถึงคุณค่าของเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งจะทำให้มีการสืบสานต่อไปได้ยาวนาน

ในด้านบทบาทการอนุรักษ์ที่ทางกลุ่มอนุรักษ์ ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่ชื่นชอบมีความเข้าใจนั้น มีความคล้ายคลึงและเกี่ยวพันกันอยู่มาก แต่ก็มี ความแตกต่างกันไปตามอำนาจหน้าที่ที่ตนเองมี ในกลุ่มหรือสังคมนั้นๆ เช่น การร่วมกันอุดหนุนซื้อผลงานเพลงของสุนทราภรณ์ การฟังเพลง สุนทราภรณ์และทำให้คนใกล้ชิดและบุคคลในครอบครัวได้มีการรับเอาบทเพลงเหล่านี้ไว้โดยไม่รู้ตัว การแลกเปลี่ยนซึ่งความรู้ ทักษะคิด และบทเพลงสุนทราภรณ์ให้แก่คนที่สนใจได้ร่วมกันฟัง การนำเอาข่าวสารต่างๆของสุนทราภรณ์ไปเผยแพร่ เป็นต้น ในด้านผู้นำกลุ่มหรือผู้เกี่ยวข้องที่มีความ ใกล้ชิดกับวงดนตรีสุนทราภรณ์ก็จะมีโอกาสในการที่จะสามารถสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ ให้กับบุคคลอื่นได้มาก และกว้างขวางขึ้น เช่น การจัดรายการเพลงสุนทราภรณ์ การจัดทำผลงาน เพลงของสุนทราภรณ์ที่นำมาบันทึกใหม่ การจัดกิจกรรม งานแสดงดนตรีและงานสังสรรค์ต่างๆที่ เกี่ยวกับเพลงสุนทราภรณ์ รวมถึงการจัดงานเพลงและลีลาศกับเพลงสุนทราภรณ์ของกลุ่มอนุรักษ์ เพลงและลีลาศชีวิตกับเพลง

นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมอื่นๆที่หลายฝ่ายได้ร่วมมือกันทำเพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันในการที่ จะอนุรักษ์หรือเรียกว่าการสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไปยาวนาน เช่น การจัดรายการเพลงสุนทราภรณ์ทางโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์บางช่อง การสนับสนุนให้มีการนำบทเพลงของสุนทราภรณ์มาร้องและบันทึกเสียงใหม่ให้เข้ากับยุคสมัย แต่คงเอกลักษณ์ ความไพเราะของสุนทราภรณ์เอาไว้ ทั้งนี้ตรงตามแนวคิดของมนตรี ตราโมท ได้กล่าวไว้ถึงการ อนุรักษ์เพลงไทยที่สงบศึก ธรรมวิหารได้ศึกษาไว้ว่า การอนุรักษ์เพลงไทยนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึง ต้นฉบับ ความเป็นเอกลักษณ์ แม้จะมีการดัดแปลงบ้างก็ต้องไม่ผิดวัตถุประสงค์หรือความเป็นเอก ลักษณะของเพลงนั้น และได้กล่าวไว้ถึงบทเพลงสุนทราภรณ์ด้วยว่าเป็นเพลงไทยที่มีความสามารถ ในการนำมาทำดนตรีให้เกิดความสนุกสนานได้ดี เข้าได้กับทุกยุคสมัย ดังนั้นแล้วจึงเป็นการร่วม กันอนุรักษ์ในความหมายของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม เพราะการอนุรักษ์เพลงของสุนทราภรณ์นี้ คุณจารุลินทร์ มุสิกะพงษ์ ได้กล่าวไว้ว่ามีความหมายที่กว้างไปถึงการรักษาและสืบสานงานเพลง เหล่านี้เอาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป ไม่ให้สูญหายไปไหน ไม่ใช่เพียงการนำเอาสิ่งที่สูญหายกลับมาเก็บ ไว้เท่านั้น

แต่ในความเป็นจริงที่พบ อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของกลุ่มผู้นำในกลุ่มอนุรักษ์ ไม่ว่าจะในกลุ่มใด หรือแม้แต่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ได้กำหนดบทบาทในการอนุรักษ์ของตนที่เด่นชัด เป็นเพียงการเผยแพร่บทเพลงผ่านสื่อ หรือการแสดงในโอกาสต่างๆ ที่มีอยู่ แต่ในการวางแผนงานเพื่อนำไปสู่การร่วมกันอนุรักษ์ และสืบสานผลงานเพลงเหล่านี้ได้อย่างจริงจังยังไม่ค่อยมีเท่าที่ควร ในบางกลุ่ม การอนุรักษ์ ก็ยังเป็นการอนุรักษ์แบบอนุรักษ์นิยมมากเกินไป ไม่ยอมรับการปรับเปลี่ยนใดๆ จนทำให้การดำเนินงานต่างๆ ไม่สามารถเข้าถึงบุคคลกลุ่มอื่นๆ ที่น่าจะเข้ามาสัมผัสบทเพลงเหล่านี้ได้ เช่น การนำเสนอผลงานให้เข้าสู่กลุ่มวัยรุ่น เป็นต้น หรือการให้โอกาสคนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจที่จะเข้าร่วมอนุรักษ์ ก็ยังค่อนข้างถูกปิดโอกาส เนื่องจากมุมมองความคิดที่พวกอนุรักษ์นิยมไม่ยอมรับ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ การอนุรักษ์ ก็จะเป็นการกระทำในวงจำกัด และอาจจะต้องสูญหายไปในที่สุด

จากที่กล่าวมาจึงทำให้เห็นถึงความสำคัญของคนรุ่นใหม่ และการใช้สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ที่จะเข้ามาช่วยส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานสุนทรภรณ์ได้กว้างขวางขึ้น การนำเสนอเป็นสิ่งที่สำคัญมาก คือ นำเสนอผ่านสื่ออย่างไรให้มีความน่าสนใจ ไม่ให้ผู้ชมผู้ฟังเห็นว่าเป็นเรื่องที่ล้าสมัย หรือน่าเบื่อ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้จัดทำรายการที่จะให้ผู้นำเสนอรายการที่โดดเด่น เป็นที่รู้จักและยอมรับของบุคคลทั่วไป การนำเสนอรายการให้มีความสนุกสนาน เข้ากับเทศกาลต่างๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของกลุ่มและวงดนตรีสุนทรภรณ์ต้องนำเสนอผ่านสื่อให้มากกว่านี้ จึงจะมีผู้ฟังที่มากขึ้นได้

นอกจากนี้การทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่า จะเป็นผู้นำ สมาชิก หรือผู้สนใจ ก็ควรที่จะใช้แนวคิดในเรื่องของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ คือ การให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในด้านกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น และการบริหารงานในกลุ่มมากกว่านี้ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีสมัครใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการจัดกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแหนกลุ่มที่ตนมี และบทเพลงสุนทรภรณ์ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์สืบต่อไป

การประชาสัมพันธ์ข่าวสารของกลุ่ม และเรื่องราวเกี่ยวกับบทเพลงสุนทรภรณ์ ยังมีน้อยมาก ซึ่งการที่จะเผยแพร่ข่าวสารไปสู่สาธารณชนก็ถือเป็นสิ่งที่สำคัญในการที่จะสืบสานงานเพลงของวงดนตรีสุนทรภรณ์ได้อย่างต่อเนื่อง เพราะผู้ที่สนใจจะต้องการข่าวสารที่พวกเขาสามารถหาได้โดยง่าย สะดวก และชัดเจน ซึ่งจะทำให้พวกเขาเกิดการตัดสินใจในการรับผลงานเหล่านั้นได้ง่ายขึ้นด้วย เช่น การประชาสัมพันธ์ข่าวสารการแสดงดนตรีของวงดนตรีสุนทรภรณ์ ในแต่ละครั้งนั้น มีผู้คนจำนวนมากที่สนใจแต่ไม่ทราบข่าวสารซึ่งทำให้พลาดโอกาสในการรับชม เมื่อเกิดขึ้นบ่อยครั้ง พวกเขาก็จะเพิกเฉยต่อข่าวสารเหล่านั้น เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัว ไม่สามารถเข้าถึง

ข่าวสารได้ นอกจากนั้นการนำเสนอเพลงในรูปแบบอื่นๆ ก็สามารถสอดแทรกให้ผู้ฟังรู้จักกับเพลงสุนทราภรณ์ได้ เช่น การนำไปประกอบละคร ภาพยนตร์ หรือเปิดในเทศกาลต่างๆ เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งบทเพลงของสุนทราภรณ์นั้น มีอยู่แทบทุกเทศกาลในสังคมไทย และเป็นที่ยอมรับมาช้านาน จึงเป็นเรื่องไม่ยากที่จะทำให้เด็กๆ รู้จักและชื่นชอบในเพลงของสุนทราภรณ์ที่มีความสนุกสนาน

จากการศึกษาที่พบยังเห็นบทบาทในการอนุรักษ์ที่ทางฝ่ายผู้นำกลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของตนเองในการที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์อย่างจริงจัง และคำนึงถึงการนำเสนอเพื่อเผยแพร่สู่คนรุ่นใหม่ว่าจะทำอย่างไรให้เกิดการรู้จัก เป็นที่ยอมรับ และซาบซึ้งกับบทเพลงสุนทราภรณ์ได้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการปรับเปลี่ยน พัฒนา เพราะทุกสิ่งไม่สามารถที่จะดำรงอยู่อย่างเดิมได้ทั้งหมด แต่ต้องคำนึงว่าจะต้องทำอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์ที่จะคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของสุนทราภรณ์ไว้ให้ได้มากที่สุด คือ เนื้อร้องที่มีความคล้องจองเหมือนบทกวี ทำนองและเสียงประสานที่กลมกลืน น้ำเสียงที่โดดเด่น หรืออารมณ์เพลงที่มีของเพลงนั้นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องมีการสืบทอดต่อไปสู่บุคคลรุ่นลูกหลานที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การที่จะร่วมกันอนุรักษ์นั้นเป็นหน้าที่ของทุกคน ซึ่งไม่สามารถที่จะให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ทุกคนจึงควรร่วมมือกันในการสนับสนุนงานเพลงของสุนทราภรณ์ในทุกรูปแบบ ซึ่งพอจะมองเห็นถึงบทบาทของแต่ละฝ่ายได้ดังนี้

1.1 ด้านของกลุ่มผู้ฟังที่ชื่นชอบและรักในสุนทราภรณ์ สามารถที่จะร่วมอนุรักษ์ได้โดย

- การให้การสนับสนุนซื้อผลงานเพลงสุนทราภรณ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งเทป ซีดี แผ่นเสียง หนังสือเพลง หนังสือประวัติบุคคล หนังสือที่ระลึกงานแสดงดนตรีของ วงสุนทราภรณ์
- การฟังเพลงของสุนทราภรณ์และเผยแพร่ให้คนใกล้ชิดได้ฟังเพื่อให้เกิดการซึมซับโดยเฉพาะการส่งเสริมให้เด็กได้ฟัง

1.2 ด้านของกลุ่มผู้นำกลุ่มต่างๆ และผู้เกี่ยวข้องโดยตรง คือวงดนตรีสุนทราภรณ์ วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ และผู้จัดรายการวิทยุและโทรทัศน์เพลงสุนทราภรณ์ สามารถร่วมมือกันในการอนุรักษ์บทเพลงเหล่านี้ได้ และต้องถือว่าเป็นกลุ่มผู้ที่มีอำนาจในการสืบสานผลงานได้ใกล้ชิดมาก

กว่าบุคคลกลุ่มอื่นๆ จึงควรที่จะดำเนินการในกิจกรรมเหล่านี้อย่างจริงจัง เปิดกว้าง และยอมรับ การพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอ เพื่อเข้าสู่กลุ่มผู้ฟังที่กว้างมากขึ้น

นอกจากนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงการนำเสนอรูปแบบอย่างไร เพื่อให้ผลงานเพลงของสุนทราภรณ์มีการนำเสนอที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป เช่น การใช้ดารานัก ร้องที่ได้รับความนิยมมานำเสนอ การจัดรูปแบบให้มีสีสันสนุกสนาน การเล่นเกมส์ การจัด ประกวดนักร้องเยาวชน เป็นต้น

1.3 ฝ่ายผู้บริหารสื่อ : ดังที่กล่าวว่า สื่อมวลชนถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยในการ สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานบทเพลงของสุนทราภรณ์ แต่ในปัจจุบันทางสื่อต่างๆ ยังมีผู้ที่ไม่เห็น ความสำคัญในด้านนี้น้อยมาก การจะจัดรายการทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ก็มียุเพียงไม่กี่รายการ เนื่องจากขาดผู้สนับสนุน และมองถึงผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ จึงเป็นเรื่องที่ทางผู้บริหารสื่อจะต้อง ปลุกจิตสำนึก และให้ความสำคัญกับบทเพลงอันทรงคุณค่าเหล่านี้ และมีการนำเสนอผ่านสื่อให้ มากขึ้น ในรูปแบบที่น่าสนใจและสนุกสนาน เหมือนรายการบันเทิงอื่นๆ

2. การอนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์ให้กับคนรุ่นใหม่ ก็ควรที่จะให้เป็นหน้าที่ของคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามี โอกาสในการร่วมสนับสนุนการอนุรักษ์เพลงเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดรายการทางวิทยุหรือ โทรทัศน์ การร่วมกิจกรรม การเข้ามาเป็นกรรมการในการจัดงาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ บทเพลงร่วมกัน และการนำเพลงของสุนทราภรณ์มาร้อง โดยมีผู้จัดรุ่นเก่าให้การส่งเสริม ในการให้ความรู้ในเรื่องเพลงสุนทราภรณ์ ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นการง่ายที่คนรุ่นเดียวกันจะยอมรับ ได้ง่ายขึ้น

3. จะต้องมีการนำเพลงเก่าๆของสุนทราภรณ์ที่ใกล้จะสูญหายกลับมาเผยแพร่ให้ทั้งคนรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ได้ฟังและรู้จักกับเพลงเหล่านี้เอาไว้ ซึ่งทางวงดนตรีสุนทราภรณ์ วงดนตรีกรม ประชาสัมพันธ์ และวงดนตรีวงอื่นๆที่สนใจจะต้องพยายามในการหาเพลงเก่าเหล่านี้มาฝึก ซ้อม นำมาบรรเลงเพื่อเผยแพร่ และที่สำคัญควรที่จะมีการทำบันทึกเอาไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น เทปบันทึกเสียง ซีดี วีดีโอ คาราโอเกะ เพื่อการเก็บรักษา เผยแพร่ และสามารถร้องได้ด้วย ความซาบซึ้งในบทเพลงเหล่านั้น

4. ในการที่จัดทำผลงานที่บันทึกเสียงไว้นั้น จำเป็นจะต้องมีการนำเสนอโดยการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อเพื่อให้ผู้ฟังสนใจที่จะซื้อผลงานเหล่านั้น ซึ่งอาจกระทำได้โดยการ จัดทำสื่อโฆษณาที่

นำสมัย มีदारานักร้องที่ได้รับความนิยมมานำเสนอ การจัดทำในลักษณะของเทปตามเทศกาล รื่นเริงเพื่อนำไปเปิดในงานรื่นเริงสำคัญ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะได้มีการศึกษาถึงกลุ่มผู้ที่อนุรักษ์เพลงสุนทราภรณ์กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มเพื่อนฝัน หรือกลุ่มที่มีอยู่ในหลากหลายในภาคอื่นๆ ที่มีการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานงานเพลงสุนทราภรณ์เช่นเดียวกัน ซึ่งน่าจะศึกษาดูว่าพวกเขา มีลักษณะการสื่อสารกันอย่างไรในกลุ่ม และมีบทบาทในการอนุรักษ์หรือสืบสานงานเพลงสุนทราภรณ์เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรที่จะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมถึงแนวทางของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่ได้มีกิจกรรมต่างๆ ในการสืบสานงานเพลงของสุนทราภรณ์ เช่น
  - การนำบทเพลงสุนทราภรณ์กลับมาร้องใหม่ของนักร้องดาวรุ่ง เปรียบเทียบกับนักร้องรุ่นแรกๆของสุนทราภรณ์ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ได้รับความนิยมต่างกันอย่างไร ความคิดเห็นของผู้ฟังเป็นอย่างไร
  - การดำเนินงานในการปั้นนักร้องเยาวชนของวงดนตรีสุนทราภรณ์เพื่อคนรุ่นใหม่, ความคิดเห็น ทักษะคติต่อนักร้องเยาวชนรุ่นใหม่กับการยอมรับของผู้ฟัง
  - การนำบทเพลงสุนทราภรณ์มาให้ นักร้องที่โด่งดังนำไปร้องตามสมัยนิยม ซึ่งมีการทำดนตรีใหม่ ว่ากลุ่มผู้จัด และกลุ่มผู้ฟังมีทัศนคติอย่างไรในการนำมาจัดทำใหม่ ถือเป็นการสืบสานหรือการทำลายบทเพลงอย่างไร ควรจัดทำในรูปแบบใด เป็นต้น